

Acta Juris Stetinensis

2022, nr 4 (vol. 40), 319–324
ISSN (print) 2083-4373 ISSN (online) 2545-3181
DOI: 10.18276/ais.2022.40-18

Kinga Michałowska
dr hab. prof. UEK
Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie
e-mail: michalok@uek.krakow.pl
ORCID: 0000-0002-2133-8110

Konrad Garnowski, *Wykonywanie umowy przewozu rzeczy w transporcie drogowym, kolejowym i lotniczym*

Wolters Kluwer, Warszawa 2020, ISBN 978-83-8187-160-0, ss. 310

Dynamiczny rozwój umów zawieranych na odległość, szczególnie umów sprzedaży, pociąga za sobą wzrost aktywności w innych obszarach usług. Jednym z nich są umowy przewozowe, których przedmiotem są rzeczy i których istota w ujęciu ogólnym sprowadza się do odpłatnego przemieszczenia ich z jednego miejsca na drugie za pomocą odpowiedniego środka transportu. Ów, wydawać by się mogło, prosty w konstrukcji stosunek zobowiązaniowy rodzi jednak wiele praktycznych problemów. Zostały one przedstawione w monografii Konrada Garnowskiego zatytułowanej *Wykonywanie umowy przewozu rzeczy w transporcie drogowym, kolejowym i lotniczym*. Aktualność poruszanej tematyki jest tym większa, że w związku z trwającym od 2020 roku stanem epidemii duża część umów, w tym w szczególności wspomnianych umów sprzedaży, przeniosła się do sieci, czego konsekwencją jest m.in. wzmożone zainteresowanie przewozem sprzedanych rzeczy. Wszystko to sprawia, że ekonomiczne ujęcie umowy przewozu podkreśla funkcjonalne powiązania wskazanych umów. Jak podkreślono w monografii, umowa przewozu pełni w stosunku do umowy sprzedaży funkcję służebną (s. 25). Dodatkową komplikacją w realizacji umowy przewozu jest zastany i nieodpowiadający aktualnym

potrzebom rynkowym stan prawny oraz nakładające się na siebie zróżnicowane podstawy prawne: Kodeks cywilny, ustawa Prawo przewozowe oraz międzynarodowe konwencje przewozowe. To właśnie międzynarodowy obszar realizacji umów przewozu rzeczy i obserwowany w tym zakresie rozwój uzasadniają obrany w monografii kierunek propozycji zmian opartych na zgodności propozycji nowelizacji przepisów wewnętrznych z rozwiązaniami konwencyjnymi. Tak ukierunkowany służyć może spójności i praktycznemu ujęciu proponowanych zmian.

Poruszana w monografii tematyka nie jest w literaturze wystarczająco omówiona. Większość z dostępnych opracowań odnosi się do związanych z umową przewozu kwestii szczegółowych, dominującymi wątkami są odpowiedzialność z tytułu niewykonania czy nienależytego wykonania umowy przewozu, czy też zabezpieczenia i dochodzenia roszczeń. Wszystko to sprawia, że poruszona w monografii problematyka jest istotna i aktualna, a oparte m.in. na metodzie dogmatycznej i prawnoporównawczej badania odkrywają przed czytelnikiem szerokie spektrum problemów. Ciekawe propozycje ich rozwiązań odnaleźć można zarówno w treści monografii, jak i podsumowaniu.

Koncepcja redakcyjna całości monografii oparta została na podziale na rozdziały – sześć rozdziałów wraz z podrozdziałami i punktami. Praca wraz z bibliografią liczy 310 stron.

Autor stosuje metodologię typową dla opracowań prawniczych, koncentrując się na analizie dogmatycznej oraz wykorzystując metodę historyczną i porównawczą. Tytuł monografii wyznacza podstawowy obszar badań skoncentrowanych na wykonywaniu umowy przewozu, sugerując jednocześnie wypełniające go zagadnienia poszerzające, których analiza pozwala na całościowe i porównawcze przedstawienie badanego tematu.

Rozdział pierwszy ma charakter wprowadzający, zawiera ogólne uwagi dotyczące umowy przewozu, co dla analizy kwestii szczegółowych jest w pełni uzasadnione. Co więcej, wprowadza element systematyzujący i porządkujący. Odnosząc się do istoty umowy przewozu, autor przedstawia jej cechy charakterystyczne, zwracając m.in. uwagę na profesjonalizm przewoźnika realizującego zobowiązanie w obszarze działalności swojego przedsiębiorstwa. Kolejno przedstawione zostały elementy przedmiotowo istotne, takie jak oznaczenie przedmiotu przewozu, trasy przewozu i wynagrodzenie przewoźnika – przewoźnego. Przybliżając strony umowy, autor zwraca uwagę na występującą w tym zakresie pustkę w regulacjach ustawowych, wypełnioną zróżnicowanymi stanowiskami prezentowanymi w doktrynie. Wnikliwość autora dostrzegalna jest m.in. w kontekście rozważań dotyczących tytułu prawnego nadawcy do rzeczy przekazywanej do przewozu. Uzupełnieniem są rozważania dotyczące osoby odbiorcy (adresata) zarówno w sytuacji, gdy jest nim osoba trzecia, jak i sam nadawca. Dopełnieniem ogólnych zagadnień umowy

przewozu są kwestie zawarcia umowy, poszerzone o prawa i obowiązki uczestników przewozu. Pojęcie uczestników jest szersze niż pojęcie stron umowy przewozu. Choć, jak się wydaje, można by pokusić się o jeszcze obszerniejsze niż wskazane przez autora ich ujęcie. W monografii za uczestników uznano bowiem nadawcę, przewoźnika i odbiorcę, marginalizując nieco rolę innych osób mogących pojawić się przy realizacji przewozu postrzeganego jako pewien cykl czynności realizowanych najczęściej przy udziale wielu podmiotów.

Rozdział drugi dotyczy zasad wykonywania zobowiązań z umowy przewozu. W uwagach wprowadzających podkreślono, że zobowiązaniowy charakter umowy przewozu obliguje do szerszej niż tylko umownej oceny realizacji obowiązków. Takie stanowisko uzasadniają zarówno regulacje ustawy Prawo przewozowe, jak i ogólne, kodeksowe zasady oceny wykonywania zobowiązań. Przyjęte założenie determinuje dalszą treść poruszanych w rozdziale drugim zagadnień uszczegółowionych do kwestii zobowiązania przewoźnika i zobowiązania nadawcy. Przedstawiając zobowiązanie przewoźnika, autor podkreśla brak konieczności osobistego wykonania zobowiązania, wskazując możliwość posłużenia się podwykonawcami. Istotny dla oceny realizacji obowiązków przewoźnika miernik staranności, z uwagi na brak szczegółowych regulacji w przepisach o przewozie, badany jest w odniesieniu do ogólnego postrzegania staranności. Autor zwraca uwagę na konieczny z uwagi na charakter umowy poziom staranności, oceniany w kontekście odpowiedzialności przewoźnika, słusznie odnosząc się do regulacji konwencyjnych. Trzecim z poddanych badaniom elementów wykonania zobowiązania przewoźnika jest zagadnienie miejsca spełnienia świadczenia, którego precyzyjne dookreślenie stanowi jeden z przedmiotowo istotnych elementów umowy przewozu. Miejsce to powinno wynikać zarówno z uzgodnień stron, jak i właściwości zobowiązania (s. 46). Autor słusznie wskazuje na charakterystyczną dla umowy przewozu jedność miejsca spełnienia świadczenia z miejscem wykonania zobowiązania. Równie istotny jak miejsce jest termin spełnienia świadczenia przewoźnika. Przedstawione rozważania podkreślają szczególne znaczenie zarówno postanowień umowy przewozu, jak i regulacji konwencji CMR. Według tych samych kryteriów przedstawione zostały podstawowe zobowiązania nadawcy. Przy czym, z uwagi na inne rozłożenie wag badanych obowiązków, analiza rozpoczyna się od nałożonego na nadawcę obowiązku zapłaty przewoźnikowi umówionego wynagrodzenia. Kwestie zapłaty badane są nie tylko w kontekście kodeksowym, lecz także szerszym – konwencyjnym. W dalszej części, podobnie jak w odniesieniu do osoby przewoźnika, omówione zostały miejsce i termin spełnienia świadczenia oraz brak osobistego charakteru świadczenia.

Rozdział trzeci poświęcony jest czynnościom poprzedzającym translokację przesyłki. Należą do nich czynności przygotowawcze, które w zależności od etapu

realizacji umowy i charakteru spoczywają w pierwszej kolejności na nadawcy, co nie oznacza, że nie dotyczą przewoźnika, a po osiągnięciu celu podróży również odbiorcy. Szczególna rola nadawcy podkreślona została w regulacjach ustawy prawa przewozowego, które jednoznacznie je dookreślają. Należą do nich odpowiednie opakowanie rzeczy, oświadczenie o stanie przesyłki oraz informacje o przesyłce. Brak dopełnienia przez nadawcę wskazanych obowiązków powoduje istotne zmiany w zakresie obowiązków przewoźnika, dając asumpt do zwolnienia go z realizacji obowiązku przewozu. W dalszej części autor przedstawia zagadnienia deklaracji wartości przesyłki, wyboru pojazdu, czynności ładunkowych i zabezpieczających, by kolejno przejść do kwestii wydania przesyłki i sprawdzenia jej stanu. Istotne w kontekście przedstawionej tematyki jest postawione pytanie badawcze o charakter prawny czynności wydania przesyłki. Problem ten rozpatrywany jest w ujęciu teoretycznym poprzez odwołanie do koncepcji czynności prawnej i oświadczenia woli, by kolejno odnieść się do jej prawnej kwalifikacji. Należy zgodzić się z autorem co do uzasadnienia faktycznego charakteru czynności wydania rzeczy i wskazanych w monografii konsekwencji takiej kwalifikacji.

Rozważania rozdziału czwartego skupione są wokół problematyki podstawowego dla umowy przewozu dokumentu – listu przewozowego. Z uwagi na charakter, rolę i zmieniającą się na przestrzeni czasu funkcję listu przewozowego, rozważania poprzedzone są syntetycznym rysem historycznym. Zwrócono uwagę na funkcje listu przewozowego od informacyjnej, poprzez instrukcyjną, po akceptacyjną i dowodową. Kolejno poruszone zostały zagadnienia charakteru prawnego listu przewozowego, w których w wątpliwość podano obligatoryjność listu, co potwierdzono szczegółowymi badaniami podstawowych dla przewozu aktów prawnych. Badaniom poddano zagadnienie ustaleń podmiotowych – podmiotu przygotowującego list oraz dokumentacyjną funkcję listu. Szczególnie istotna dla prawidłowej realizacji obowiązków wynikających z umowy przewozu jest treść listu przewozowego, a w zasadzie charakter i treść tzw. wzmianek, które ową treść tworzą. Dzielą się one na obligatoryjne, warunkowe, fakultatywne i informacyjne, a ich szczegółowa analiza zawarta jest w tekście monografii (s. 109–118). Kolejnym istotnym zagadnieniem jest forma listu przewozowego, która z uwagi na rozwój elektronicznych form obiegu dokumentów zyskuje coraz większą popularność, ułatwiając codzienność. Można się pokusić o uwagę, że zawarte w tym fragmencie rozważania autora są zachowawcze w stosunku do regulacji konwencyjnych i dostrzegalnych w związku z rozwojem nowych technologii możliwości technicznych form dokumentowania czynności. Analizowane zagadnienia poddają pod zastanowienie praktyczne uzasadnienie dla stosowania innych niż list postaci dokumentowania przewozu, co pozostawałoby w zgodności z regulacjami konwencyjnymi. Uzasadniałoby również sygnalizowany w monografii kierunek zmian zgodnych z rozwiązaniami

międzynarodowymi (szczególnie konwencyjnymi). Osobnym poddanym badaniu problemem jest kwestia podpisów na liście przewozowym. Dopelnieniem problematyki listu przewozowego są rozważania odniesione do jego prawnego charakteru oraz realizowanych przez niego w praktyce funkcji, ze szczególnym naciskiem na funkcję legitymacyjną oraz dowodową. Ta ostatnia analizowana jest w kontekście samego zawarcia umowy przewozu i dookreślenia jej warunków, przyjęcia przesyłki i ustalenia jej stanu oraz wykonania umowy.

Rozdział piąty poświęcono translokacji przesyłki i szczegółowemu dookreśleniu sytuacji prawnej uczestników przewozu. Nie bez powodu problematyce tej poświęcono najwięcej uwagi, gdyż stanowi ona kwintesencję umowy przewozu. Z uwagi na złożoność badanej materii wyodrębniono trzy podstawowe obszary, z których pierwszy odnosi się do wyboru trasy przewozu rzeczy i czasu realizacji. Drugi do dysponowania przesyłką w czasie przewozu. Obszar trzeci natomiast dotyczy tzw. przeszkód w przewozie, czyli okoliczności, które uniemożliwiają wykonanie umowy zgodnie z jej warunkami (s. 159). Wybór trasy, co do zasady, należy do przewoźnika jako wykonawcy usługi przewozu i sprowadza się do ustalenia miejsca początkowego i końcowego, natomiast czas przewozu odnosi się do ustalenia przedziału czasowego translokacji przewożonej rzeczy. Mimo swoistego przemilczenia tych kwestii w regulacjach konwencyjnych, dostrzegalne są dość oczywiste zależności pomiędzy odpowiednim wyborem trasy i czasem przewozu. Przewoźnik nie ma obowiązku ustalania trasy z nadawcą rzeczy, jednak popełnione przez niego błędy planistyczne mogą niekorzystnie wpłynąć na czas przewozu, powodując niedotrzymanie terminu świadczenia (s. 161). Zawarte w drugim z wyodrębnionych w rozdziale piątym obszarów badawczych zagadnienia skupione zostały wokół wątku dysponowania przesyłką. Autor analizuje kwestie zasadności wyodrębnienia uprawnień, samej istoty dysponowania przesyłką i konsekwencji realizacji uprawnień oraz ich wpływu na dalszą realizację zobowiązania. W dalszej części w szczegółowy sposób przedstawiono kwestie związane z dysponowaniem przesyłką, przy czym zwrócono uwagę na konieczność równoważnego traktowania interesów każdej ze stron. Charakter prawny umowy przewozu i odniesione do niej regulacje szczegółowe zawarte w ustawie Prawo przewozowe oraz regulacje konwencyjne potwierdzają możliwość szerokiego katalogu aktywności – żądań, powodujących zmianę treści stosunku zobowiązaniowego. W związku z tym w monografii omówiono zagadnienia samego zakresu uprawnień w zakresie zmiany umowy oraz związane ze zmianą należności i sposób ich rozliczenia. Wyniki odniesionych do tej kwestii badań porównawczych jednoznacznie wskazały na potrzebę wprowadzenia odpowiednich zmian w regulacjach prawa krajowego. Sporo cennych spostrzeżeń poświęcono podmiotowi uprawnionemu do dysponowania przesyłką. W celach systematyzacji i zachowania przejrzystości wywodu, osobno przedstawiono kwestie

powstania i wygaśnięcia uprawnień nadawcy i odbiorcy, warunków skorzystania z uprawnienia oraz ograniczeniom związanym z dysponowaniem. W ostatniej części autor odniósł się również do przeszkód przewozowych.

Rozdział szósty dotyczy w całości zakończenia przewozu. Przedstawiono w nim prawa i obowiązki, które uaktywniają się wraz z chwilą dotarcia przesyłki do miejsca przeznaczenia. Sporo uwagi poświęcono wydaniu przesyłki, ze szczególnym uwzględnieniem sytuacji prawnej odbiorcy. Zwrócono uwagę na przysługujące odbiorcy prawa oraz obowiązki, których źródła można odnaleźć w każdym odniesionym do umowy przewozu badanym w monografii akcie prawnym. Z uwagi na specyfikę takiego ukształtowania pozycji odbiorcy wszystkie zostały w rzetelny sposób omówione. W ostatniej części rozdziału szóstego omówiono potencjalne przeszkody w wydaniu przesyłki, obowiązki przewoźnika oraz szczególną rolę i skuteczność tzw. instrukcji.

Skrupulatne badania zawarte w monografii zaowocowały licznymi propozycjami zmian. W rzeczowym podsumowaniu podkreślono potrzebę nowelizacji i dostosowania przepisów prawa krajowego do międzynarodowych, w szczególności konwencyjnych rozwiązań. Należy zgodzić się z autorem, że proponowane w regulacjach kodeksowych zmiany powinny mieć charakter kompleksowy oraz uniwersalny.

Ocena poziomu merytorycznego zawartych w pracy rozważań jest bardzo wysoka. Autor dokonał szerokiej i wnikliwej analizy poszczególnych kwestii i zagadnień. Badania są wielopłaszczyznowe, ich wyniki jasno przedstawione, a propozycje zmian rzeczowo uzasadnione. Zawarte w monografii rozważania oprócz swojej niezaprzeczalnej wartości teoretycznej mają istotne znaczenie praktyczne.

Podsumowując, monografia Konrada Garnowskiego stanowi udane przedsięwzięcie badawcze, będące opracowaniem wartościowym, dotyczącym bardzo istotnych zarówno od strony teoretycznej, jak i praktycznej problemów wykonania umowy przewozu rzeczy. Przedstawione w monografii wywody są pogłębione, oparte na doskonale dobranym, bogatym i zróżnicowanym materiale źródłowym.

CYTOWANIE

Michałowska K., *Konrad Garnowski, Wykonywanie umowy przewozu rzeczy w transporcie drogowym, kolejowym i lotniczym*, „Acta Iuris Stetinensis” 2022, nr 4 (vol. 40), 319–324, DOI: 10.18276/ais.2022.40-18.